

Редакційна колегія:

- д-р філол. наук *Святослав Пилипчук* (відповідальний редактор),
 д-р філол. наук, проф. *Ярослав Гарасим*,
 д-р філол. наук, проф. *Тарас Салига*,
 д-р філол. наук, проф. *Василь Івашиків*,
 д-р філол. наук, проф. *Роман Голод*,
 д-р філол. наук, проф. *Любомир Сенік*,
 канд. філол. наук, доц. *Василь Бурдний*,
 канд. філол. наук, проф. *Зеновій Терлак*,
 наук. співробітник *Леся Гарасим* (відповідальний секретар)

Затверджено до друку ухвалою Вченої ради

*Львівського національного університету імені Івана Франка.
 Протокол № 41/9 від 27.09.2017 р.*

The collected papers contain articles in literary and folklore studies, dedicated to the reception of Ivan Denysyuk's scholarly legacy. Special emphasis is placed on the presentation of the Professor's heritage in the area of Franko studies. The section "Man with the Sun in the Soul: Personality. Creativity. Fate" shows major features of the scholar's academic biography. The epistolary dialogue between Ivan Denysyuk and Nadiya Myronets is first published.

І 18 **Іван Денисюк: Не попіл слів, а серця жар...** : збірник наукових праць та матеріалів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 384 с. – (Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми» ; вип. 17).

ISBN 978-966-613-829-6 (Серія)
 ISBN 978-617-10-0417-7

Збірник містить літературознавчі та фольклористичні статті, присвячені вивченню наукової спадщини Івана Денисюка. Особливий акцент зроблено на презентації франкознавчого добробку професора. У розділі «Людина з сонцем у душі: Особистість. Творчий шлях. Доля» подано важливі штрихи до наукової біографії ученого, зокрема вперше опубліковано епістолярний діалог Івана Денисюка та Надії Миронець.

УДК 821.161.2.09-057.4Денисюк І.(082.2)

ISBN 978-966-613-829-6 (Серія)
 ISBN 978-617-10-0417-7
 © Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018

12 грудня 2014 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбулася Всеукраїнська наукова конференція «Не попіл слів, а серця жар...»: філологічні обрії Івана Денисюка (до 90-річчя від дня народження). Цей науковий форум став своєрідною спробою узагальнити і комплексно представити багатогранний творчий добробок світлої пам'яті професора Івана Денисюка, якого називали Патріархом філологічної науки у Франковому Університеті, «Професором з легенди», «Semper magister»... Іван Денисюк творив цілу епоху в історії львівської філології, зрештою й в історії української гуманітаристики. Діапазон наукових зацікавлень професора Денисюка вражає: це і майстерня інтерпретація художніх творів (від мікроаналізу одного майстерверку, до розлогої аналітичної оцінки усієї літературної спадщини письменника), і теоретичне осмислення жанрової системи літератури (особливо докладно дослідив тасмійні генологічні архітектоніки малої прози), і написання наукової біографії (головно віддавав перевагу літературним портретам), і філігранний фольклористичний «розбір» уснословесних артефактів (виявив релікти старожитностей у календарно-обрядовій поезії полішуків), і ґрунтовне збанення домінуючих тенденцій, концептуальних, засадничих принципів літературних напрямів і течій (з глибоким розумінням спадкоємності літературних традицій виокремив основоположні, визначальні риси сентименталізму, романтизму, реалізму та модернізму у всіх його багатогранних виявах), і з'ясування своєрідності національної літератури у контексті європейського красивого письменства (з почуттям особливої гордості і небезпідставної поваги вписував здобутки української словесності у світовий літературний процес, відкривав широкому загалові унікальність і велич наших митців слова)... Праці Івана Денисюка вирізняються значним евристичним потенціалом, адже при вивченні певної проблеми він пропонував не тільки відповіді на заманіфестовані у титулі запитання (до слова, робив це блискуче), а й водночас накреслював нові перспективні шляхи для дальшого осмислення явища, продукував чимало цінних і цікавих ідей, які згодом були реалізовані чи то в його власних наукових студіях, чи то в працях когось із когорти його учнів, що торували й торують шляху науці з «його духа печаттю». Про наставницький талант Івана Денисюка варто провадити окрему розмову, адже Професор умів знайти підхід до кожного «молодого духа» (так він жаргома величав своїх аспірантів), заохотити, підбадьорити, додати впевненості, переконати, що успішне

нуймося!». На форзаці вміщено тризуб та рік виходу – 2009 р. У вихідних даних вказано 2008 р. Затверджено до друку ухвалою Вченої ради Ін-ту укр. археографії та джерелознавства НАН України як наук.-популярне видання.

Телеграма

[Київ, 12 грудня 2004 р.]
...нашої остаточної перемоги. – Йдеться про перемогу на Майдані Незалежності Помаранчевої революції у Києві 2004 р.

ЗМІСТ

Від редколегії.....	5
From the board of editors.....	7
«Магія могутнього слова...»: Літературознавство	
Любомир Сенік. Наука професора Івана Денисюка: україноцентризм.....	10
Микола Лєский. Франкознавчі студії Івана Денисюка: аспекти й концепти (на матеріалі прозовнавчих праць).....	18
Валерій Корнійчук. Він знав, «як много важить слово...» (Франкіана Івана Денисюка).....	41
Роман Голод. Один немифічний сюжет від професора-міфотворця.....	53
Алла Швець. Жанр літературного портрета в науковому доробку Івана Денисюка (оригінальність методологічної експлікації).....	61
Ірина Роздольська (Яремчук). Професор з легенди: штрихи до портрета Івана Денисюка.....	71
Назар Федорак. Патерикова «новела» крізь призму Денисюкової концепції історичної постики жанру.....	83
Орися Лєска. Різдяно-новорічне оповідання в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ століть.....	91
Андрій Печарський. Іван Денисюк: художньо-літературознавчий діалог з українськими класиками.....	102
Ігор Гунчик. Одна з неопублікованих передмов Івана Денисюка.....	107
Оксана Жук. Форми ліричного адресанта як частини внутрішньої комунікації ліричного тексту.....	115

Василь Івашків. Український романтизм у парадигмі літературознавчого мислення Івана Денисюка.....	121
«Неписаний лігоніс старожитної культури...»: фольклористика	
Ярослав Гарасим. «Святе віно лідів передхристових»: обрядова поезія в оцінці Івана Денисюка	126
Святослав Пилипчук. «Смакуючи красою і мудрістю...»: Іван Денисюк – дослідник поезики фольклору.....	132
Жанна Янковська. Основні етапи рецептивних зв'язків українського фольклорного та літературного нарративу 30–60-х років XIX століття в осмисленні Івана Денисюка	140
Оксана Карбашевська. Світові обрії фольклористичних студій Івана Денисюка (мікроаналіз авторського поетичного та перекладного текстів)	153
Юрій Горбляньський. Фольклорний код літературознавчих студій Івана Денисюка.....	163
Оксана Галайчук. Дружинно-лицарська поезія у фольклористичних дослідженнях Івана Денисюка.....	172
Оксана Левчук. «Релікт найзвичного способу життя» та атрибут «high-life`у»: образ коня в записах та інтерпретації професора Івана Денисюка	177
Олеся Шутак. Українська фольклористика 20–30-х років у Галичині в рецепції Івана Денисюка	184
«Людина з сонцем у душі»: Особистість. Творчий шлях. Доля	
Роман Кирчів. Зі згадок про Івана Денисюка і про децю з разом пережитого.....	194
Тарас Салига. Професор Іван Денисюк і шістдесятники.....	205
Андрій Скоць. Іван Денисюк зблизька (штрихи до портрета Професора).....	216
Ярослава Мельник. «Цілий чоловік», «чоловік митець» у науці про літературу.....	223

Тарас Пастух. Привчагись і довіряти: Іван Денисюк як учитель.....	230
Богдана Криси. «Виправдання» бароко.....	234
Володимир Микитюк. Іван Денисюк: «Професор-характерник» або «Вчитель учителів».....	243
Степан Микуш. Мої стрічі з Учителем.....	260
Леся Гарасим. Духовна гравітація Івана Денисюка	264
Любов Держаль. Він воістину умів творити добро: сторінка пам'яті як зірка мовчазна	269
Лариса Бондар. Іван Денисюк і сцена, на сцені, поза сценою	273
Роман Голод. В епіцентрі доброго настрою	289
Роман Голод. Грудневий пленум. Драма-фраєрія в трьох діях. Єдність дії зумовлена єдністю часу (12 грудня) і місця (ЛНУ ім. І. Франка).....	291
Сидір Кіраль. Олена Теліга та Олег Штуль у спогадах Івана Денисюка та його листах до Надії Миронець.....	296
Листування Івана Денисюка й Надії Миронець.....	316

Отже, у своєму дослідженні І. Денисюк ставить перед собою та іншими вченими-істориками жанру завдання «збагнути, які можливості ховає в собі дрібне оповідання, здатне вмщати отаку атомну енергію суспільної дії, дослідити його генезис» [3, с. 63]. На шляху до його вирішення у зазначеному розділі він не лише вибудовує парадигму «жанрових модифікацій» малої прози 30–60-х років XIX століття (як «літературний анекдот, анекдотоподібна новела, апофегма, гумореска, історико-фольклорне оповідання, етнографічно-побутове, побутове, соціально-побутове, нарис, романтична новела, повість»), дає характеристику та виділяє основні ознаки її складових, але й окреслює основні напрямки фольклорно-літературних зв'язків на кожному етапі еволюції авторських творів, які постійно змінювалися, удосконалювалися в напрямку від імітації та трансформації до вищих, «внутрішніх» форм персосоусвідомлення та рефлексії.

Список використаної літератури

1. Бріцина О. Українська усна традиційна проза: питання текстології та виконавства / Олександра Бріцина. – Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2006.
2. Вертій О. Народні джерела національної самобутності української літератури 70–90-х років XIX століття : монографія / Олексій Вертій. – Суми : Собор, 2005.
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. / Іван Денисюк – Львів : Науково-видавниче товариство «Академічний експрес», 1999.
4. Літературознавчий словник-довідник / за редакцією Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. – Київ : ВЦ «Академія», 2007.
5. Мишанич С. Усні народні оповідання : Питання поетики / Степан Мишанич. – Київ : Наукова думка, 1986.
6. Українська фольклористика. Словник-довідник / укл. і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005.
7. Шутенко Ю. Фольклоризм літератури [Електронний ресурс] / Ю. Шутенко. – Режим доступу : <http://etno.kyiv.ua.net>
8. Яценко М. Питання реалізму і позитивний герой в українській літературно-естетичній думці першої половини XIX ст. / Михайло Яценко. – Київ : Наукова думка, 1979.

СВІТОВІ ОБРІЇ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНИХ СТУДІЙ ІВАНА ДЕНИСЮКА

(мікроаналіз авторського поетичного
та перекладного текстів)

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Кафедра англійської філології
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна

В основу дослідження перекладного взірця професійної поезії з фольклорною основою як одного із векторів взаємодії відмінних типів культур покладено постулати Івана Денисюка щодо збереження національного генотипу української словесної культури. Зроблено висновки про тривалість, оновлення та трансформацію неповторної сукупності стабільних ознак української усної пісенності під пером автора та перекладача.

Ключові слова: Іван Денисюк, національний генотип культури, самобутність українського фольклору, фольклоризм, переклад, Тарас Шевченко, «Ой три шляхи широкі!», Віра Річ, лексико-змістова відповідність, образність, евфонія, збереження, втрати, увиразнення.

WORLD HORIZONS OF IVAN DENYSYUK'S FOLKLORISTIC STUDIES

(microanalysis of the author's poetic
and translated texts)

Vasyl' Stefanyk Precarpathian National University,
English Philology Department,
57, Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine

The research into the translated exemplar of professional poetry with folkloric basis as one of the vectors of interactions between different types of cultures is grounded on Ivan Denysyuk postulates as to preservation of the national genotype of the Ukrainian verbal culture. It led to the conclusion about endurance, renewal and transformation

of the inimitable totality of stable qualities of the Ukrainian oral singing through creative efforts of the author and the translator.

Keywords: Ivan Denysyuk, national genotype of the culture, uniqueness of Ukrainian folklore, folklorism, translation, Taras Shevchenko, «Oy Try Shliakhy Shyrokiyi», Vira Rich, lexical-semantic adequacy, imagery, euphony, preservation, losses, accentuation.

90-літні роковини від дня народження Івана Денисюка – добра нагода звернутися до наукових здобутків філолога та будувати на їх фундаменті сучасні й майбутні дослідження. Як писав науковець у статті, присвяченій сторіччю з дня народження Леся Мартовича (1971), «світлі образи великих людей безнастанно, наче зорі на орбітах вічності, опромінюють наше духовне життя».

Однак ювілей – це час, коли видатні сини й дочки народу стають нам особливо близькими і коли ми найбільше думаємо про їх заслуги» [8, с. 139].

Один із наскрізних напрямів наукових пошуків Івана Денисюка – проблематика національної специфіки української писемної та усної літератури. Вчений порушував це питання у розвідках як літературознавчого, так і фольклористичного характеру, однак неодмінно у контексті взаємин культур різних етносів [9, с. 49]. Так, у статті про поетку Миколи Ільницького «Індивідуальність критика» (1971), Іван Денисюк зауважив: «Без взаємодії літератур не можна збагнути художнього процесу, всеосягаючих тенденцій розвитку культури і внеску кожної з них у скарбницю свого народу й людства» [4, с. 221].

У першій частині статті «Національна специфіка українського фольклору» (часопис «Слово і час», 2003) дослідник знову констатував неминучість перехресних словесних впливів на культурний розвиток та оновлення нації. Тут Іван Денисюк виокремив властивість національної духовної культури, котра є своєрідним геном певного народу, до власної репродукції. «Різкої, абсолютної відокремленості духовної культури, у тому числі словесної, одного народу від культури інших народів немає. Існують певні цивілізаційні течії й типи культур, між якими є певна взаємодія й взаємовпливи, однак національний генотип культури зберігається» [7, с. 16], – писав науковець.

У передмові до третього тому тритомного видання літературознавчих та фольклористичних праць Івана Денисюка (2005) Ярослав Гарасим підкреслив неперехідне значення вищеситованого, за науковцем, «розгорнутого етноестетичного трактату» фольклориста: «...у жодній солідній науковій розвідці з фольклористики чи культурології не було так чітко

окреслено проблему теоретичного осмислення національної унікальності української усної словесності» [2, с. 4]. Словенне об'єктивності та скрупульозності й водночас симпатії до матеріалу студій, це дослідження є тим словесним орнаментом, котрим Іван Денисюк інкрустував і звеличив виглумачене ним явище, а тому дозволив не лише збагнути, а й відчувти сутність українського уснопостичного мистецтва.

Передусім увагу привертає всеохопність згаданого дослідження, адже Іван Денисюк акцентував на окремішності та оригінальності української усної традиції на світовому фольклорно-мовному тлі. Важливими, зокрема, для порівняльних та перекладознавчих студій є ті містки, які вчений перекинув між українським та шотландським фольклором, а також особливостями української та англійської мови.

Так, наголошуючи на закоріненості жанрової системи українського фольклору у національний ґрунт, дослідник увиразнив національний колорит такого жанру-мандрівника, як балада шляхом контрастування української та шотландської родичок. Схильності шотландської балади до казки, легенди, гумору, шасливого розв'язки конфлікту, розлогого та плавного сюжету фольклорист протиставив притаманні для української балади трагізм, безвихідність екзистенціальних колізій та максимальну сконцентрованість [6, с. 5].

У розділі «Етностетика мови» цього трактату І. Денисюк зупинився на формотворчих чинниках співності української мови, зокрема на суфіксах здібності-пестливості. Відзначивши значну обмеженість такої форми мовної експресії у германських та романських мовах, науковець наголосив на «непереборних труднощах при відтворенні їх (українських зменшено-пестливих утворень. – О. К.) іншого мовою» [6, с. 11]. Прочитувавши для прикладу два рядки «інтимізованого благанія наймолодшого брата» (І. Денисюк) із «Думи про втечу трьох братів із Азова» («Братики мої ріднеськії, / Як голубоньки сивенькі...»), їх перекодування англійською мовою за виданням «Україnian dshu» 1979 року («My own brothers, / My grey doves») та зробивши власний переклад наведеної англійської версії («Мої рідні брати, / Мої сірі голуби»), фольклорист із сумом констатував: «Втрачено чарівну ауру інтиму, ніжності оригіналу, його звучність» [6, с. 11].

Збереження національного генотипу культури в межах української словесності демонструє, зокрема, високохудожня авторська поезія, котра продовжує традиції народної лірики, а у світовому контексті – її перекладні версії. Як результат співпраці усного та писемного мистецтва слова, явище фольклоризму у літературі є прикладом перманентного відтворення та оновлення моделі української духовності, закарбованої у її фольклорних надрах. Як один із векторів взаємодії відмінних типів

культури, іншомовне відзеркалення професійної поезії з фольклорною основою імітацію у чужомовну літературу неповторну сукупність стабільних ознак української усної пісенності у трансформованому автором і перекладачем вигляді.

«Вулканноклекітне», за висловом Івана Денисюка, «слово» Тараса Шевченка, котре «зачерпнуло вогню» із «хлібодарної землі» України [5, с. 124], слугує на сьогодні безперечним респрезентантом української ідентичності і всередині, і за межами країни. Важливо, що найновіші суспільно-історичні зрушення у житті України, а саме, Революція Гідності на злімі 2013–2014 років, котру передбачив Ярослав Гарасим у диптиху «Випробування Шевченком» (2012) [1, с. 140], піднесла поета до рівня одного із домінуючих символів української масової культури другого десятиліття ХХІ століття. Із Шевченкового слова, котре, за науковцем, є «найправдивішим дзеркалом національного відображення» [1, с. 138], українці, проливаючи кров і сльози, черпали силу й насагу.

Для мікроаналізу Шевченкового поетичного тексту як виразного носія національного геноу української культури зупинимося на ліричному творі «Ой три шляхи широкі» (1847), адже Шевченко досягнув української ушліщеної та етноестетизованої фіксації традиційного світу українця у цьому закоріненому у народну пісенність шедеврї, а також – на англійській версії Шевченкового вірша «Once three pathways, broad and wide», котру створила британська перекладачка, поетеса і журналістка Faith Elizabeth Joan, відома під псевдонімом Віра Юрїївна Рїч (1936–2009). Як вітчизняна філологічна наука, так і українська діаспора визнають вартість плуначного добробку Віри Рїч¹.

Прикметними є власні міркування Віри Рїч щодо цілеспрямованого збереження версифікаційно-змістових особливостей та музично-виміру Шевченкової поезії. Так, у статті «“Пісня з темряви”: новий погляд» («“Song out of Darkness”: Revisited», пер. вид. 2008) інтерпретаторка відмітила: «Стосовно техніки перекладу – я була і закликаюся переконана, що переклад має відтворювати і просодію (риму та ритм), і зміст оригіналу, залишаючись водночас вірним текстові, та (у переважній більшості) відповідати оригіналові рядок до рядка. [...] Слідкувала, щоби – якщо в оригіналі вірш був покладений на музику – на ту ж саму музику його можна було би співати в моєму перекладі» [11, с. 115].

Обмежуючись здебільшого розглядом змістової, лексичної, звукової та синтаксичної організації зазначених вище текстів, відзначимо, що англійське відзеркалення національної своєрідності авторсько-поетичного шедеврї в цілому позначене збереженням, передачею та підсиленням змістових і фонічних особливостей тощо.

Лондонська перекладачка відтворила ту саму кількість рядків Шевченкової поезії (32) із порядковою передачею змісту оригіналу. З-поміж відмінностей між оригіналом та іншомовним втіленням [12, с. 340–341]¹ відзначимо поодинокі перенесення Вірою Рїч суміжних рядків чи їх фрагментів (рядки 13–14, 15–16), а також лексичних одиниць із одного рядка до іншого (3–4, 9–10, 27–28); лексичні (1, 8, 10, 27) і синтаксичні (15, 27) перетворення, синонімічне увиразнення (1, 31), близько двадцяти дев'яти вкрапленнь нових смислових одиниць. Очевидно, що зазначені невідповідності викликані не лише особливостями мови реципієнта, а й намаганнями Віри Рїч посилити чи видозмінити певні конотативні нюанси Шевченкового вірша, створити нові чуттєві враження, відтворити звукову організацію тексту, уможливити прикінцеву риму й звукові суголосся тощо.

Серед окремих найяскравіших трансформацій, здобутків та втрат Віри Рїч у перекладній версії Шевченкового вірша слід виокремити такі: 1) в експозиції замість емоційно-експресивного народнопісенного «Ой» першого рядка англійська поетеса вдалася до епічно-казкових віддалено невизначених часових координат «Once» (колись, одного разу; тут і далі дослівний переклад мій. – О. К.), тим самим замінивши емпатику відчуття певним тасмнічним філсром розповіді.

У тому ж рядку Віра Рїч, передавши давньоукраїнську нестягнену форму прикметника «шляхи широкі» близькими за змістом прикметни-

¹ Тут і далі цитуємо Шевченків текст і перекладну версію за виданням під пунктом №12.

¹ Див.: Дроздовський Дмитро. Віра Рїч... In: *metopiam / Дмитро Дроздовський // Весвіт.* – 2010. – № 1–2. – С. 227–231; *Зорівчак Р. П.* Англійська література і Т. Г. Шевченко / Р. П. Зорівчак // Шевченківський словник : у 2 т. – Київ : Головна редакція УРЕ, 1976–1977. – Т. 1 (А–Мол). – 1976. – С. 37; *Зорівчак Р.* Зачарована магією хуложного слова України / Роксолана Зорівчак // *Дзвін.* – 2010. – № 3–4. – С. 119–123; *Косів Г. М.* Перекладацький метод Віри Рїч як інтерпретатора української художньої літератури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / Г. М. Косів. – Київ, 2006. – 19 с.; *Рудницький Л.* Шевченко в англійських перекладах / Леонід Рудницький // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Філологічна секція. – Т. CLXXXVII: Доповіді Ювілейного наукового конгресу для відзначення сторіччя НТШ. – Нью-Йорк ; Париж ; Сидней ; Торонто, 1976. – С. 116–126; *Bender Y. Vera Rich: translator, journalist, poet and human rights activist [Electronic resource] / Yuri Bender // The Times.* – January 25 2010. – Access mode: <http://www.augb.co.uk/news-page.php?id=190>; *Vidal-Hall J.* Obituary: Vera Rich [Electronic resource] / Judith Vidal-Hall // Index on Censorship. – 8 January, 2010. – Access mode: <http://www.indexoncensorship.org/2010/01/obituary-vera-rich/>.

ками «pathways, broad and wide» (шляхи просторі і широкі), виразили засобом синонімії Шевченкову масштабність зображення дійсності.

Щодо милозвучності першого рядка «Ой три шляхи широкі», то Тарас Шевченко досягнув тут евфонії шляхом подвійних алітерацій звуків «р» («три», «широкі») і «ш» («шляхи», «широкі»), а також асонансів на подвійне «о» («ой», «широкі») та потрійне «и» («три», «шляхи», «широкі»), створивши таким чином приголосні та голосні узори: р-ш-ш-р, о-и-и-и-о.

За відсутності асонанса переклад «Once three pathways, broad and wide» компенсував звукову експресію алітерацій оригіналу шляхом збільшення приголосних повторів від двох до шести, чотири з яких уможливили лексичні вкраплення «once», «and wide»: «n» («once», «and»), «s» («once», «pathways»), «θ» («three», «pathways»), «t» («three», «broad»), «w» («pathways», «wide») та «b» («broad», «and», «wide»);

2) у другому рядку замість прислівника «докупи» імплантований імісник «plain» (рівнина) утворив імісникову чоловічу риму із четвертим рядком «plain» – «Ukraine» як відповідник до дієслівної тавтологічної жіночої рими українського оригіналу «зійшлися» – «розійшлися»;

3) у третьому рядку експозиції Віра Річ зазначила кількість братів («three brothers»), чим згармонізувала Шевченків образ «трех шляхів широкіх» й підкреслила значущість універсальної числової символіки;

4) у дванадцятому рядку Тарас Шевченко передав традиційним образом «високої тополі» українське фольклорно-пісенне порівняння вродливої, часто безталанної дівчини чи невістки. Вкраплене тут означення «slender» на позначення худорлявої привабливості й граційності перевело із Шевченкової імпліцитної у англійську експліцитну площину тексту поняття стрункості й гнучкості невістки-тополі: «A poplar tall and slender» (Тополя висока й струнка). Тим самим перекладачка вірно підсилила цей фітоморфний знак української етнокультури, адже, як мовиться у баладі: «Тонка та висока та листям широка, / Без вітроньку має, без сонечка сяє» [10, с. 216].

В аналізованому рядку англійської версії «A poplar tall and slender» імплантоване «and slender» витворює звуковий образ тополі на основі приголосного подвійного повтору «р» («poplar»), потрійного «b» («poplar», «tall», «slender»), а також звукосполучення nd-nd («and», «slender»), що дає комбінацію: р-р-ll-nd-nd. Щодо вертикальної звукової експресії одинадцятого та дванадцятого рядків «And her son's wife planted there / A poplar tall and slender» (А дружина її сина посадила там / Тополю високу й струнку), то «planted» (посадила) гармонує із «and slender»: n-d-nd-nd. У відповідно вкраплених «three», «slender» знаходимо співзвучність дифтонга «eə» й монофтонга «ə» у закінченнях цих слів, що нагадує неповну риму.

Щодо фонічної виразності Шевченкового одинадцятого і дванадцятого рядків «А невістка посадила / Високу тополю», то випадують в око вертикальні приголосні збіги в-с-к у «невістка», «Високу» та п-л-у («посадила», «тополю»). Разом два рядки створюють гармонійну та багату звукову цілісність: в-с-к-п-с-л-в-с-к-п-л.

Порівняння звукової організації дванадцятого рядка оригіналу «Високу тополю» та його версії англійською мовою «A poplar tall and slender» показує, відповідно, домінування співзвучних голосних о-у-о-о-у на протязі приголосному візерункові р-р-ll-nd-nd. Важливий для української культури фітоморфний знак «тополя» виявляє як голосні, так і приголосні збіги із іншомовним відповідником «poplar» на «o» / «o», «n» / «r», «l» / «b», даючи комбінації: о-п-о-л та р-о-р-л;

5) окрім підкреслення вищерозглянутої чуттєвої картини жіночого рослиного символу «тополя», інтерпретаторка у чотиринадцятому рядку додала «shady» (тінисту) дотиково-зорову деталь до картини українського чоловічого фітоморфного символу «явір»: «Set three maples shady» (посадила три явори тінисті). Значення вкраплення формус асонанс на дифтонг «ei» («maples», «shady»), тим самим створюючи звуковий образ явора, який дарує прохолоду. Повторення ж звукосполучення «ei» на кінці чотиринадцятого й шістнадцятого рядків заміщує приклицьову риму: «shady», «maiden» (дівчина).

Важливим видається у чотиринадцятому рядку одичне вживання дієслова «set» (посадила) у всій перекладній текстовій площині як синонімію до трічі використаного «planted» (9, 11, 15 рядки). Як наслідок, у тринадцятому й чотиринадцятому рядках «And the sister by the valley / Set three maples shady» (А сестра при долині / Посадила три явори тінисті) звук «s» акцентує на центральному образіві даного епізоду, а саме, на представниці родини, яка посадила явори. Початковий та центральний приголосний «s» у «sister» пов'язує цей ключовий образ – суб'єкт виконання із актом «set» та дотично із об'єктом дії «maples», оскільки у останньому слові «s» вимовляється як звук «z». Отже, «sister», «set», «maples» утворюють вертикальний візерунок: s-s-s-z;

6) англійський переклад не відтворив вицятової музичності Шевченкового п'ятнадцятого та шістнадцятого рядків «А дівчина заручена / Червону калину». Тут багатство звукового узору створюють чисельні горизонтальні й вертикальні звукові суголосся, а саме, наскрізне н-н-н («дівчина», «заручена», «Червону», «каліну») та майже наскрізне а-а-а-а («А», «дівчина», «заручена», «каліну»); приголосні подвійні повтори звуків «в» («дівчина», «Червону») та «р» («заручена», «Червону»), подвійна голосна «и» («дівчина», «каліну») та потрійна «у» («заручена», «Червону», «каліну»); консонантні групи чи-че-че («дівчина»,

«заручена», «Червону»), чина-челу («дівчина», «заручена») та іна-ена-ону-ину («дівчина», «заручена», «Червону», «каліну»). Останні дві групи утворюють внутрішні рими.

Особливою милозвучністю позначені вертикальне послання початків цих рядків «дівчина», «Червону»: в-ч-н, ч-в-н, а також закінчення п'ятнадцятого й початок шістнадцятого рядків: «заручена», «Червону»; р-ч-н, ч-р-н. Малюнок приголосних повторів фрагмента «А дівчина заручена – / Червону каліну» такий: в-ч-н-р-ч-ч-н-р-в-н-н.

На лексичному рівні опущено традиційний український епітет «червона калина» у «guelder-gose».

7) Якщо у двадцять другому та двадцять третьому рядках Тарас Шевченко закентував на образіві плачу, головним чином, за допомогою стилістичного прийому анафори («Плаче стара мати, / Плаче жінка з діточками»), то Віра Річ для часткової компенсації цієї картини у двадцять третьому рядку вдалася до трикратного повтору ключового початкового звука «w» у словах «wife» (дружина), «weepers» (плаче), «with» (із): «And the wife weeps with her children». Народнісічне пестливе «діточками», що інтимізує ліричний настрій Шевченкового образу, передано стилістично-нейтральним «children» (діти);

8) у двадцять п'ятому та двадцять шостому рядках англійська перекладка виявила фонічну віртуозність у створенні динамічної картини пошуків сестри: «The sister weeps, she goes to seek / Her brothers among strangers» (Сестра плаче, вона йде шукати / Своїх братів серед чужинців). Тут домінування приголосного «s» послідовно зі звукосполученням st («sister», «strangers») і голосними повторами: i-i-i-i-i-a-a («sister», «weepers», «she», «seek», «brothers», «among»);

9) у двадцять сьомому та двадцять восьмому рядках Віра Річ відтворила Шевченків віршовий прийом перенесення «А дівчину заручену / Кладуть в домовину» – «And the young bride? In her coffin / Quietly they laid her...» (А молода наречена? В домовину / Тихо вони поклали її...). З метою посилення трагізму змальованої сцени перекладка перетворила перший із наведених рядків у питання «And the young bride?» та застосувала інверсію, завдяки чому вибудувала у цьому рядку відсутню в першотворі антитезу «young bride» – «coffin» й підкреслила контрастність образів. Цікаво, що, на відміну від розділового знака крапки у двадцять восьмому рядку оригіналу, англійська поетеса трьома крапками позначила незакінченість висловлювання, створила інтонаційну паузу задля підвищення експресивності та рельєфнішого окреслення образу «the young bride». Отже, Віра Річ наповнила тут Шевченкову інформативно-об'єктивну тональність розповіді синтаксично-інтонаційною, пунктуаційною виразністю та тривожною експресією;

10) тридцятий рядок завершує імплантований дісприкметрик «forlorn» (самотній, сумний; забутий, покинутий), що стоїть у постпозиції до іменника «world» (світ). Видається, що означення «forlorn» виразніше не так суміжне слово «world», як підмет «brothers» із попереднього двадцять дев'ятого рядка: «The three brothers do not come, / They roam the world forlorn» (Троє братів не приходять, / Вони блукають по світу покинуті). Створений Вірою Річ у перших двох рядках паралелізму (29-30) поетичний образ-емоція самотності трьох братів, котрі долають життєві труднощі без підтримки найрідніших для них людей у чужому світі, разом із наступним фольклорним образом-пейзажем порослих терном шляхів роблять епілог більш рельєфним. На рівні евфонії вкраплення тридцятого рядка уможливило чоловічу риму із заключним тридцять другим: «forlorn» – «brothers» (терни).

У підсумку, етноестетичний трактат Івана Денисюка «Національна специфіка українського фольклору (магеріали до лекції)» (2003) є садничою теоретико-методологічною основою для студювання не лише української уснопоетичної творчості, а й для провадження досліджень у руслі порівняльної фольклористики та перекладознавства. Оприлюднення названої праці вченого іноземними мовами неодмінно посприяло би подальшій інкорпорації набутків української фольклористики до вітчизняного англійського та світового наукового дискурсу.

Мікроаналіз й зіставлення поетичного тексту «Ой три шляхи широкії» (1847) Тараса Шевченка, як виразного носія й репрезентанта національного гену української культури і в другому десятилітті ХХІ століття, та англійської версії Віри Річ «Once three pathways, broad and wide» засвідчив таке: попри неминучі мовні, лексико-метафоричні, фонічні втрати, зокрема ніжності та співності зменшувально-пестливого «діточками» («children»), редукцію постійного епітету «червона калина» («a guelder-gose») тощо, Віра Річ ретельно відзеркала традиційну картинину українського світу, трансформувала й посирила окремі конотативні нюанси, синтаксично-інтонаційну і пунктуаційну виразність, створила нові чуттєві враження і образи, виявила майстерність у плетенні тугої й пружної цілісності звукового мережива англійського тексту. Отже, авторська інтерпретація уснословесних ресурсів рідного народу, котра реаналізує та закріплює самотність культурно-духовної матриці у національній літературній площині, а також наступне іншомовне відтворення продукту фольклорно-літературної співтворчості, яке стає об'єктом і водночас суб'єктом міжнаціональних взаємин, демонструють тривкість національного генотипу української культури впродовж часопросторового та словесно-творчого спілкування, змагання та еволюції етносів.

ФОЛЬКЛОРНИЙ КОД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТУДІЙ ІВАНА ДЕНИСЮКА

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000

У статті актуалізовано проблему дослідження художньої літератури кризь призму фольклоризму. Новаторськими в аспекті дослідження літературно-фольклорного синтезу в українській прозі XIX – початку XX століть є праці професора Львівського національного університету імені Івана Франка І. Денисюка. На думку автора статті, фольклоризм, інтерпретування генезису та змістово-поетичальної специфіки авторських текстів у світли фольклорного фактажу, витлумачення ремінісценцій, алюзій, цитатій через дешифрування ремінісценцій, алюзій, цитатій народнопоетичної словесності – один із лейтмотивних методологічних принципів наукового мислення вченого. Літературознавець чітко окреслив стадії спілкування авторської художньої свідомості із фольклорною естетикою, вважаючи, що чим більше інтелектуалізувалася белетристична викладава манера, тим більше українські прозаїки намагалися завуалювати, зашифрувати усно-словесну мелодію та її ремінісцентні відлуння.

Ключові слова: фольклоризм, Іван Денисюк, новелістика, наукове мислення, жанр, поетика, естетика, імітація, психологізм, синтез, етнографізм, інтелектуалізм.

Yuriy HORBLIANSKYI

A FOLKLORE CODE OF IVAN DENYSYUK LITERARY STUDIES

Ivan Franko National University of Lviv
1, Universitytska Str., Lviv, Ukraine, 79000

The article actualizes the issue of fiction research in terms of folklorism. The works of the Professor of Ivan Franko National University of Lviv Ivan Denysyuk are innovative inasmuch they deal with the synthesis of literature and folklore in the Ukrainian prose of the 19th – early 20th century. The author of the article believes that folklorism – interpretation of genesis,

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі метрики, розширенні контекстуального поля англomовних перекладних версій та студіюванні англomовного етнокультурного підтексту українських фітоморфних символів. Адже, за словами Івана Денисюка, «...текст – художньо організована мегаструктура – феномен невичерпний, процес його пізнання – нескінченний» [3, с. 97].

Список використаної літератури

1. Гарасим Я. Випробування Шевченком / Ярослав Гарасим // Дзвін. – 2012. – № 5–6.
2. Гарасим Ярослав. Фольклористичні студії І. Денисюка / Ярослав Гарасим // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн. Т. 3 : Фольклористичні дослідження / Іван Денисюк. – Львів, 2005.
3. Денисюк І. Генологічні концепції професора Нонни Копистянської / Іван Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці : у 3 т., 4 кн. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1 / Іван Денисюк. – Львів, 2005.
4. Денисюк І. Індивідуальність критика / Іван Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці : у 3 т., 4 кн. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1 / Іван Денисюк. – Львів, 2005.
5. Денисюк І. Карбівничий чистого металу / Іван Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці : у 3 т., 4 кн. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1 / Іван Денисюк. – Львів, 2005.
6. Денисюк І. Національна специфіка українського фольклору (матеріали до лекції) / Іван Денисюк // Вісник Львівського університету. – 2003. – (Серія філологічна ; вип. 31).
7. Денисюк І. Національна специфіка українського фольклору / Іван Денисюк // Слово і час. – 2003. – №9.
8. Денисюк І. Не для слави – для людей [100 років з дня народження Леся Мартовича] / Іван Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці : у 3 т., 4 кн. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1 / Іван Денисюк. – Львів, 2005.
9. Денисюк І. Філарет Колесса про національну специфіку українського фольклору / Іван Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці : у 3 т., 4 кн. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1 / Іван Денисюк. – Львів, 2005.
10. Оженила мати неволює сина. Балади. Родинно-побутові стосунки – Київ : Наукова думка, 1988.
11. Річ В. «Пісня з темряви»: новий погляд / Віра Річ [з англійської переклала Наталя Дьомова] // Дзвін. – 2010.
12. Шевченко Т. Ой три шляхи широкі // Вибрана поезія. Живопис. Графіка / Тарас Шевченко ; [упорядкування поетичних творів і приміток українською мовою С. Гальченко ; вступна стаття І. Дзюби ; переклад англ. мовою Віри Річ]. – Київ : Мистецтво, 2007.